

УДК: 327(470+571):32(497.11)''20''

НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕС

Примљено:

NATIONAL INTEREST

20. 04. 2009.

Година V, vol. 5

Прихваћено:

Број 1-2/2009.

15. 06. 2009.

Оригинални научни рад

стр. 155-162

*Винко Ђурић**

ПЕТ ПРИНЦИПА НОВЕ РУСКЕ МЕЂУНАРОДНЕ ПОЛИТИКЕ У СВЕТЛУ ОДНОСА ПРЕМА СРБИЈИ

Резиме

Свака озбиљна државна међународна политика има своје принципе и правила, и све док стратегија билатералних односа базираних на тој политици одговара свим партнерима, ти принципи су валидни и добродошли. Пет наведених принципа руске међународне политике треба да постану и основна смерница свих руских партнера, па и Србије, како би обострана корист била предмет сваког билатералног сусрета. Историјски, верски, политички, економски и геостратешки посматрано, Србија је упућена на Русију, и поред развоја добросуседских односа са државама из непосредног окружења, мора јој приоритет у спољној политици бити Русија и све добронамерне земље ЕУ.

Кључне речи: Русија, пет принципа, међународна политика, економија, Србија, међународни поредак, мулти-поларност, сарадња, интереси, савезници, партнери

Политички и економски васкрс Русије и дефинитивно изграђени путинизам, као синтеза савремених демократија, потврдио је после авантуристичке акције Михаила Сака-

* Институт за политичке студије, Београд

швилија у Грузији¹ пет принципа² на којима ће Русија градити своје међународне односе.

Први принцип потврђује досадашње понашање Русије која је поштовала међународни поредак и све међународне уговоре, договоре и законе. Али је и спремна да учини све да све то поштују и други. У оквиру новоуспостављених односа, наметнуо се и други принцип, по коме ће се Русија залагати и поштовати само мулти-поларни свет, у коме неће бити доминације једне државе или групе држава.

Трећи економско-политички принцип потврђује да Русија неће водити изолационистичку политику, већ ће, економски и политички сарађивати са свим државама на обострану корист, поштујући све интересе других држава који не угрожавају интересе Русије. Четврти принцип представља у извесном смислу конкретизацију трећег принципа и даје на знање свима у свету да ће Русија штитити и заштитити животе и достојанство својих грађана ма где се они налазили.

Пети принцип који подразумева руске сфере утицаја посебно се односи на привилеговане интересе, у првом реду према савезничким државама које су према Русији и руском народу гајиле пријатељске и срдачне односе.

Приватизација Нафтне индустрије Србије³, сам процес, као и непосредан период после приватизације показали су да Русија и њени привредни субјекти поштују договоре и све међународне законе. Тако је, и поред поседовања већинског пакета акција од стране руског партнера, одлучено да ће у одређеним случајевима српска Влада имати право вета. Поводом тога бивши српски министар правде, иначе члан новог Управног одбора НИС-а, Душан Петровић истакао је да ће српски чланови УО у највећој могућој мери штитити интересе државе и њених грађана.

Међутим, за нијансу већу озбиљност приступању овом целом послу показала је руска страна јер је у Управни одбор поставила високопрофесионалну екипу којој је бављење нафтом и гасом професионално опредељење, за разлику

1 Тродневни августовски рат (2008) у ком је Русија до ногу поразила грузијску војску и одбранила грађане који поседују руски пасош у Јужној Осетији.

2 Винко Ђурић, «Путинизам – историја – пракса» Институт за политичке студије, Београд, 2008. стр. 104.

3 10. фебруара 2009. руска компанија Гаспромнефт преузела је 51 одсто капитала Нафтне индустрије Србије.

од нас који смо у УО поставили политичаре. Чак су и грађани Србије одговарајући на анкету⁴ када је у питању Управни одбор новог НИС-а њих 90,6 одсто, сматрало да није добро што смо у његов нови Управни одбор поставили политичаре а не стручњаке и експерте, као што су то учинили Руси. Наиме, одмах се мора рећи да наша актуелна политичка елита мора да заборави на досадашње популистичко-политичко понашање у бизнису на основу ког је, на пример, новосадски МК комерц имао најповлашћенију цену мазута. Затим се мора заборавити на политичко опраштање дугова војсци и полицији или ЈАТ-у за испоручено гориво и енергенте. Ако је циљ постављања политичара у УО НИС-а „фризирање“ цена за повлашћене кориснике истих политичких боја, онда се неко јако и наивно забројао.

Да политика у Србији арбитража и тамо где морају у првом реду фигурирати економски интереси, упозорио је и Рандал К. Филер, професор економије на Hunter колеџу на City University у Њујорку⁵.

„Чини ми се да је банкарски систем у Србији доста везан за Владу, што производи опасност да се кредити одобравају оним фирмама које изабере Влада, уместо да се даје фирмама које могу да расту. Српска влада и банкарски сектор морају бити веома пажљиви, јер кредити не би смели бити политички алат, као што су САД урадиле са General Motorsom, већ да усмере новац према фирмама које имају будућност.

У Источној Европи, не само у Србији, можда постоји мало већа оправданост за давање кредита фирмама у који-

4 Испитивање јавног мњења Србије обављено је телефонским путем у периоду од 26. до 30. априла 2009. године. Анкетом је било обухваћено 1037 испитаника старијих од 18 година. Анкетирани су житељи у следећим местима: Београду, Панчеву, Бору, Неготину, Соко Бањи, Деспотовцу, Пожаревцу, Шапцу, Крагујевцу, Ћуприји, Великој Плани, Зрењанину, Јагодини, Апатину, Новом Саду, Руми, Сремској Митровици, Суботици, Смедеревској Паланци, Лозници, Ваљеву, Горњем Милановцу, Нишу, Смедереву и Лесковцу. Анкета је обухватила четири проблемска питања и два демографска. У анкети је учествовало 49,8 одсто мушкараца и 50,2 одсто жена. Анкетом је било обухваћено 1,1 одсто грађана Србије који су у старосној доби од 18 и 19 година, док је највише испитаника било заступљено у старосној доби између 40 и 49 година 27,6%. У анкети је учествовало 15,7% грађана у старосној доби између 20 и 29 година, као и 24,5% грађана у доби између 30 и 39 година. У анкети је такође учествовало 19,4 одсто грађана који имају више од 50 а мање од 59 година и 11,7 одсто старијих од 60 година.

5 Економист, број 475, 26. 06. 2009.

ма удео у власништву има држава како би остале ликвидне ако функционише систем за покретање стечаја и ако се може направити ефикасна реорганизација фирме. У Америци у 95 одсто фирми се може направити реоргнизација како би оне после пословале профитабилно. У том случају може бити веома мало штете.“

У први принцип нове руске међународне политике спада и упозорење амбасадора Русије у Београду Александра Кунузина „да у Влади Србије постоје противници развоја руско-српских односа и зато морамо заједнички да делујемо да бисмо се супротставили онима који се противе сарадњи у области енергетике.“ Амбасадор није желео да именује противнике развоја руско-српских односа, али добро се зна да антируски лоби у Влади Србије предводи Млађан Динкић, министар економије који предводи јак проамерички енергетски лоби, а није имун ни на захтеве Светске банке и Међународног монетарног фонда. У групу антируских лобиста спадају и Божидар Ђелић, потпредседник Владе, Радован Јелашкић, гуверенер Народне банке. А треба споменути и неколицину политичара блиских Влади Србије који на сваки начин коче сарадњу Србије са Руском Федерацијом: Ненад Чанак, Чедомир Јовановић и Вук Драшковић.

Ово упозорење руског амбасадора везано је за други део првог принципа нових међународних односа Русије у којем стоји да ће Русија настојати да и друге, нарочито своје вишедеценијске партнере натера да поштују међународни поредак и све међународне уговоре, договоре и законе.

У оквиру новоуспостављених односа, нарочито после августовског рата у Грузији, наметнуо се и други принцип, по коме ће се Русија залагати и поштовати само мулти-поларни свет у коме неће бити доминације једне државе или групе држава. Поштовањем овог принципа и залагањем за свеопшту сарадњу на међународном плану, Русија је средином јуна 2009. у Јекатеринбургу организовала први формални самит земаља БРИК (Бразил, Русија, Индија и Кина) на ком је 16. јуна усвојена декларација. У декларацији се истиче неопходност даљег јачања правних темеља међународних односа, али и да „покушаји да се остваре једностране предности у одбрамбеној сфери подривају стратешку равнотежу у свету“.

- Насушни задатак остаје јачање централне и координирајуће улоге УН у међународним пословима, повећање ефикасности њених механизма са циљем осигурања адекватног реаговања на савремене изазове и променљиву политику и економску стварност – стоји у декларацији земаља БРИК. Поштујући поменуте принципе, Руска Федерација у односу према горућем српском проблему, Космету, инсистира код свих земаља у међународној заједници на поштовању Повеље 1244 Уједињених нација. Доследност Русије у заједничкој борби са Србијом да очува своју неотуђиву вековну територију Косово и Метохију права је потврда истинског руског залагања за поштовање међународног права, осуђујући мешање са стране и решавање унутардржавних проблема силом.

Трћи економско-политички принцип којим се потврђује да Русија неће водити изолационистичку политику, већ ће економски и политички сарађивати са свим државама на обострану корист поштујући све интересе других држава који не угрожавају интересе Русије, реализује се за сада са малим, већ поменутим, потешкоћама у односима између Србије и Русије.

Последњих година убрзано се развијају политички односи између Русије и Србије; међутим, економски односи никако да се примакну овако добрим политичким односима. Наиме, спољнотрговински дефицит у размени Србије и Русије достиже алармантне три милијарде долара годишње⁶. У сврху превазилажења овог великог дефицита је и проширење споразума о слободној трговини са Русијом, којим ће се омогућити већи пласман и асортиман српских роба на огромном руском тржишту. Спољнотрговински дефицит покушаћемо да смањимо извозом у Русију: лекова, намаштаја, прехранбених и кондиторских производа, тепиха и подне облоге.

Када четврти принцип даје на знање свима у свету да ће Русија штитити и заштитити животе и достојанство својих грађана ма где се они налазили, онда се подразумева да су стратешки интереси Руске Федерације свуда где су њени грађани и њени политички и економски интереси, па макар то били у Грузији, Украјини, Арктику, на Космету или

6 Укупни извоз Србије у Русију у 2008. био је око 550 милиона долара, а увоз негде око 3,5 милијарди долара

на тлу Америке. Светске креаторе америчке супремације у свету забринула је одредба у новој руској војној доктрини од 2000. године, по којој је Русија резервисала право да, ако затреба, прва употреби атомско оружје. Свако олако пренебрегавање ове чињенице довешће у заблуду, са несагледивим последицама, све државе које посумњају да је Русија стварно и спремна да удари прва. Одмах се треба присетити изјаве Владимира Путина, дате поводом антитерористичке кампање у Чеченији: „Ако мораш да се умешаш у тучу – ударај први, али тако да противник више не може да се дигне“⁷, сасвим је сигурно да ће ову своју максиму Путин и испоштовати, ако било ко покуша да угрози стратешке интересе Русије како у оквиру својих граница, тако и било где у свету.

Практична примена петог принципа који подразумева руске сфере утицаја посебно се односи на привилеговане интересе у првом реду према савезничким државама које су према Русији и руском народу гајиле пријатељске и срдачне односе, доказан је посебно у вековним односима руског и српског народа.

Историјски посматрано, на једној и на другој страни, има опонената руско-српског вековног пријатељства, а све такве можемо сврстати у две групе: неупућени и злонамерни. Наиме, да бисмо оповргли тезу многих „експерата“ руско-српских односа по којој српски народ од „мајчице“ Русије никада није добио никакву несебичну помоћ и да Русија никад није штитила српске интересе, већ их је само користила за остваривање своје империјалне политике, морамо поћи од цара Ивана IV Васиљевића Грозног. У 16. веку Србији је стигла несебична прва помоћ коју је цар Иван Грозни 1550. упутио манастиру Хиландар на Светој Гори. Да није било цара Ивана Грозног и руске помоћи коју је он започео а која је трајала све до 18. века, Хиландар и његово културно благо и светиње духовности српског народа били би данас изгубљена прошлост. Цар Иван IV је манастиру Хиландар 1571. године, поклонио своју кућу, подворје у Москви и током двовековне редовне помоћи поштовано је правило да Хиландарци долазе у Русију по помоћ сваке три године и да тада коначе у њима дарованој кући⁸.

7 Винко Ђурић, „Владимир Путин и васкрс Русије“, Чигоја штампа, Београд, 2001. стр. 148.

8 Исто, стр. 199.

Ако овоме додамо неоспорне историјске чињенице, као што је та да су током целог 19. века у Европи и на Балкану деловали антируска пропаганда и међународни притисци и да је тај век био најтеже раздобље за руско-српске односе у дугој историји међусобних односа, онда се мора поменути и то да је Русија допринела да у кључном моменту дође до спасавања српске војске 1915. године. Савезничке флоте, италијанска и француска, нису хтеле да превезу исцрпљене и тифусом десетковане српске трупе из негостољубиве Албаније у Грчку, па је престолонаследник Александар био присиљен да пошаље телеграм руском цару и моли за помоћ. И не треба никада заборавити, да је само директна интервенција руског цара Николе II покренула италијанску и француску флоту. Спасена српска војска касније је одиграла заједно са руским добровољцима, које историчари не спомињу, одлучујућу улогу у пробоју Солунског фронта што је савезницима донело одлучујућу победу за окончање Првог светског рата.

Укупно гледано, Србија је била и остаје стратешки партнер Русије на Балкану, како је 19. априла 2007. изјавио у Београду руски министар иностраних послова Сергеј Лавров, и зато ће Русија са своје стране учинити све да из тог партнерства Србија има максималне користи. На другој страни, Русија очекује од Србије да и она из првенствено политичких разлога постане лидер Балкана не само у транзиту енергената, већ и у креирању енергетске политике и укупне економске сарадње на југу Европе. Због реализације поменутих циљева, врло је значајно за Русију и Европу да се досадашњи транзит гаса преко Украјине, који износи 80 одсто од укупног транзита за ЕУ, преусмери на северни и јужни ток у чему Србија треба да узме што активније учешће.

Винко Джурич
ПЯТЬ ПРИНЦИПОВ НОВОЙ МЕЖДУНАРОДНОЙ
ПОЛИТИКИ РОССИИ В ОТНОШЕНИИ СЕРБИИ

Резюме

Любая серьезная международная политика государства имеет свои принципы и правила. Эти правила приветствуются, если стратегия билатеральных отношений, основанных на заявленных принципах, принимается всеми

партнерами и участниками. Ради достижения взаимовыгоды во время проведения билатеральных встреч, пять принципов международной политики России, перечисленные в статье, должны стать основным направлением всех российских партнеров, включая Сербию. Ориентирование Сербии на Россию имеет исторический, религиозный, политический, экономический и геостратегический подтекст. Таким образом, развивая добрососедские отношения с соседними государствами, приоритетное направление в развитии внешней политики должно оставаться за Россией, не исключая развития связей с дружески настроенными государствами ЕС.

Ключевые слова: Россия, Сербия, пять принципов, международная политика, экономика, международный порядок, многополярность, сотрудничество, интересы, союзники, партнеры.